

VÍZVEZETÉKI GÉPHÁZ

Veszprém város vízellátását a XIX. században a városban lévő ásott kutak és források biztosították, ahonnan az emberek vödörrel hordták haza az ivóvizet. A város vízellátásával kapcsolatosan az első tudományos igényű felmérést Bolgár Mihály piarista szerzetes gimnáziumi tanár végezte. Az 1888-tól folytatott meteorológiai észlelések mellett elkezdte foglalkoztatni Veszprém „vízkérdése” is, olyannyira, hogy több újságcikket követően a *Veszprém meteorológiai viszonyai és kútvizeti* című 1893-ban kiadott könyvében részletesen elemezte a városban található kutak vízmennyiségi és vízminőségi adottságait és azok állapotát. Ebben a könyvben megfogalmazta azt a jövő szempontjából lényeges megállapítást, hogy a város szorongató vízhiányát nem új kutak létesítésével, hanem vízemelő gépek segítségével szükséges megoldani.

Mivel 1892-193-ban már komoly méreteket öltött a városban a vízhiány, a vizet a városközponttól egyre messzebb fekvő kutakról lehetett csak vödörrel hordani. 1893. áprilisában aztán szörnyű tűzvész következtében leégett a Cserhát városrész. Ezek az események állították aztán országos szinten is fókuszba a veszprémi vízellátás kérdését, amelyet a belügyminiszter is felkarolt.

A város vízellátásának koncepciója szerint a várost a Kiskuti és a Fejes-völgyi források vizének felhasználásával kell jó minőségű ivóvízzel ellátni. A források foglalását követően az azoktól induló gravitációs csövek a Séd partján, a mai Kittenberger utcában megépítendő szivattyútelepre vinnék a vizet, ahonnan a gőzüzemű szivattyúk továbbítanák azt az Almádi út mellett megépítendő szolgálati medencéhez.

A koncepció kidolgozása olyan jól sikerült, hogy végül ennek az elképzelésnek az alapján kerültek kialakításra Veszprém város ivóvízellátó hálózatának első elmei, így az 1896-ban üzembe helyezett egykori szivattyútelep is.

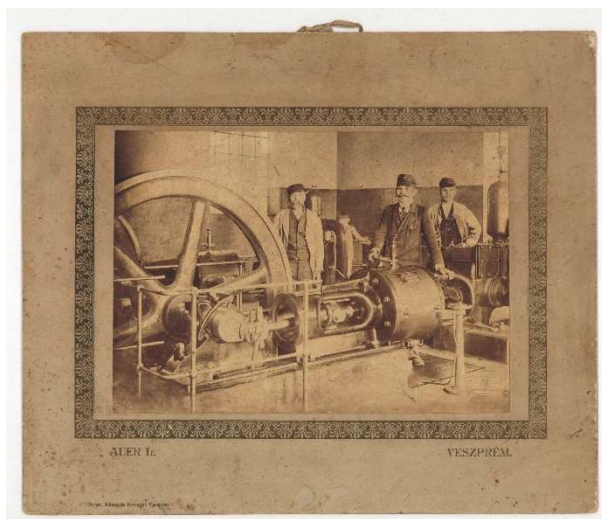
A Vízvezetési gépház korabeli fényképen

A telep úgy került megépítésre, hogy a Séd-folyó felé eső részen betonfal védje a gépházat a Séd levonuló árhullámoktól. A gépházban 1896-ban 2 db gőzgép került elhelyezésre, amelyek a szivattyúkat működtették. A gőzgépeket elődeink ajkai szénnel fűtötték, amelyért sajnos nem mindig fizettek. A kazánok füstjének elvezetéséről egy a gépház mögötti sziklafalba épített füstelvezető csatorna gondoskodott.

A SZIKLAFALBA ÉPÜLT FÜSTVEZETŐ
CSATORNA A GÉPHÁZ MÖGÖTT.

A gépház üzemeltetését kezdetben egy gépész, két fűtő és egy napszámos végezte. A személyzet a gépház melletti szolgálati lakásban volt elhelyezve. Érdeemes megemlíteni, hogy Veszprém város az első vízműgépészét, aki vízmű személyzetét irányította Lányi Gyulának hívták.

A gépház személyzete

A kezdetben korszerű gépház üzemeltetése egyre drágább lett. A kor technikai fejlődése következtében 1908-tól felmerült a gépház villamos üzemre történő átállításának lehetősége, azonban hosszas vita témája volt, hogy az elektromos vagy a Diesel hajtású szivattyú beszerelése lenne kedvezőbb. 1911-ben született döntés arról, hogy elektromos szivattyú kerül beszerelésre gépházba, mivel annak beszerelési költsége harmada volt a Diesel üzemű szivattyúknak, ennek ellenére az első villamosenergiával működő szivattyút csak 1913-ban szerelték be. A gépház melletti épületbe telepített transzformátor szolgáltatta az elektromos szivattyú áramellátását. Az elektromos szivattyú mellett a gőzgépek is tovább üzemeltek tartalék üzemben, de többször megindítva, amely a későbbi I. világháborús időszakban igazolta is létjogosultságát. A két gőzgép 1936-ban 40 évnyi üzemeltetést követően került leselejtezésre. helyükre a villamos üzemű gép mellé egy 75 lóerős benzinmotorral hajtott turbószivattyút állítottak üzembe.

A vízellátás a második világháború alatt sem szünetelt a városban. Ide kívánczok egy érdekesség: 1944 decemberében, amikor a szovjet csapatok már közel jártak Veszprémhez, a német városparancsnokság a Völgyhíd felrobbantását tervezte. Mivel a gépház alig 100 m-re van a viadukt nagyívének pillérétől, a híd robbantása vélhetőleg elpusztította volna a gépházat is. A városi főmérnök utasította az akkor főgépészt, Takács Józsefet, hogy szerelje ki a hídra elhelyezett robbanótöltetekből a gyutacsokat. A főgépész tevékenységét azonban német járőrök megzavarták. Ennek következtében a híd kisívének felrobbantását nem tudta megakadályozni, de a nagyív megmenekült.

A Viadukt kisívének felrobbantását a főgépész sajnos nem tudta megakadályozni

A háborús károk helyreállítását követően a városban tovább bővült a vezetékhálózat, majd 1950-'52-től új vízbázisok is bekapcsolódtak a város vízellátásában, illetve a gépházban egy új szivattyú beépítése is megtörtént. 1948-ban a megújult a gépház, továbbá a telephelyen lévő a hordóhitelesítő, vízmérő hitelesítő és javítóműhely, valamint a szolgálati lakás is.

Az újabb fejlesztés a gépház életében 1955-ben történt, amikor az immár „kinőtt” eredeti 30 m³-es gyűjtőmedence helyett 150 m³-es medencét építettek a gépház udvarában.

A jelenleg a gépházban látható 4 db gépalapot az 1960-as években építettek. 1969-től 2-2 db GANZ gyártmányú TGT 200/2 és 150/3 típusú villamos meghajtású fekvő tengelyű szivattyú lett üzembe állítva, amelyek közül 2 db ma is látható a gépházban.

A szigorodó vízminőségi feltételek, valamint a csatornázottság hiánya miatt a kezdetektől üzemelő vízbázisoknál bekövetkező vízminőség romlás hatására új, védettebb vízbázisokat kellett keresni. Másrészt elterjedőben voltak a korszerűbb, gazdaságosabban üzemeltethető búvárszivattyúk is, amelyek a kutakból közvetlenül a tározókba továbbították a vize. Ezek voltak azok az okok, amelyek miatt a Nagy Gépház szerepe is fokozatosan lecsökkent. 1991-ben a Nagy Gépház az üzemeltetésből kizárásra került.

Az épület és környezetének felújítását a BAKONYKARSZT Zrt. kollektívája önerőből 2015-ben kezdte el. A felújított gépházban szakmai helytörténeti kiállítás kapott helyet, amelyet a Veszprém városi vízszolgáltatás hivatalos elindulásának 120. évfordulóján 2016. szeptember 22-én avattak fel. Azóta a múzeum számos óvodás, általános és középiskolás tanulónak, illetve érdeklődő felnőttnek mutatta be a Veszprémi vízellátás és csatornázás emlékeit a kezdetektől napjainkig.

Irodalomjegyzék:

[2.] Kovács Győző –Laki P.: Csöbe terelt források, avagy vízkérdések és válaszok